

*Др Маџа М. Кулаузов, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Kulauzov@pf.uns.ac.rs*

ПАРНИЧНЕ СТРАНКЕ ПО ОДРЕДБАМА ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА СРБИЈЕ ИЗ 1865. ГОДИНЕ*

Сажетак: Аутор у раду врши историјскојравну анализу одредаба Законика о грађанском судском процесу из 1865. године које се односе на парничне странке. Нису занемарени ни остали учесници у парничном процесу укључујући умешача, пуномоћника и законских засијуника процесно несобних странака. Будући да је суд био дужан да за све време трајања процеса службеној дужносној води рачуна о парничној способности процесних субјеката, у раду је посвећена пажња и одредбама главе IV Српског грађанског законика о процесу и стваралству, као и Закону о стваралству из 1872. године којим је новелирана кодификација грађанског права.

Не само да је од 33 члана процесног законика посвећених парничарима и њиховом законском и вољном засијању у другом временском периоду важења кодекса измењен само један параграф и то тек 1900. године, него су и безмало сва законска решења предвиђена у начину који је 1864. године тадашњи министар правде Рајко Лешијанин поднео Комисији Државног савета усвојена у првобитној верзији. На то указује архивска грађа сачувана у фонду Државни савет Архива Србије чија је анализа од пресудног значаја за уознавање са процесом коначној уобличавања норми о парничним странкама у законском тексту. Најпосле, како би се сиекао увид у слабости и недоследности који су се показали у практичној примени појединих законских решења из посматране области, анализирани су и одговори надлежних судских власти на иницијативу за делимичну ревизију Законика која је 1872. године покренула од министра правде Стојана Новаковића.

Кључне речи: Грађански судски процес, парничне странке, процесна способност, законско и вољно засијање, Законик из 1865. године.

* Рад је настао као резултат научног ангажовања на пројекту Правног факултета у Новом Саду под називом „Правна традиција и нови правни изазови” у 2020. години.

1. ПРИМЕДБЕ КОМИСИЈЕ НА ЗАКОНСКИ НАЦРТ У ДЕЛУ КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА ПАРНИЧНЕ СТРАНКЕ

Део главе III законског пројекта који се тиче парничара и њиховог заступања пред судом (чл. 73-105) усвојен је скоро без измена, тако да би се могло констатовати да се коначна редакција законског текста у наведеној области готово и не разликује од првобитне верзије коју је сачинио министар правде Рајко Лешјанин.¹ Наиме, Комисија коју је именовао Државни савет са задатком да претресе законски нацрт предложила је његовом аутору само неке незнатне стилске и језичке корекције појединих чланова које је министар прихватио. Озбиљнијих садржинских интервенција у законској материји о процесним субјектима није било.

Комисија је сугерисала министру да формулацију члана 75 законског пројекта унеколико поједностави и упрости, будући да је учила непотребна понављања која нису доприносила прецизнијем одређењу поменутог законског решења. Поред тога, државни саветници су предложили писцу нацрта да употребљени израз „морално лице” замени, по њиховом мишљењу, адекватнијим изразом „правно лице”.² Рајко Лешјанин је уважио наведене примедбе, тако да у коначној редакцији параграф 75 гласи: „А ако више лица састављају једно тело (корпорацију), онда се та лица у парници узимају као једно правно лице.” Аналогно усвојеној термилошкој измени и првобитна формулација члана 87 пројекта која се односи на заступање парничара је промењена у истом правцу.³

У финалној верзији законског текста измењена је нумерација чланова у односу на првобитни законски нацрт али никакве друге измене, осим већ поменутих, у пројектованим законским решењима која се тичу парничних странака нису извршене.

2. ЗАКОНСКЕ ОДРЕДБЕ О ПАРНИЧНИМ СТРАНКАМА

За разлику од раније важећег процесног законодавства које се парничним странкама бавило само узгред и у оквиру малог броја одредаба, процесним субјектима је у глави III Законика о грађанском судском поступку из

¹ Вид. Законик о поступку судском у грађанским парницама (у даљем тексту: Пројекат Законика о грађанском судском поступку), Архив Србије (у даљем тексту: АС), фонд *Државни савети* (у даљем тексту: ДС), 1865, док. бр. 53, л. 16-22.

² Извештај Комисије Државном савету од 14. децембра 1864. године, АС, ДС, 1865, док. бр. 53, л. 104.

³ Законик о поступку судском у грађанским парницама од 26. јануара 1865. године, АС, ДС, 1865, док. бр. 53, л. 161.

1865. године посвећено чак 33 члана (чл. 59-92). Како је постулативна способност, односно способност странке да лично и непосредно предузима парничне радње процесна претпоставка чије је постојање неопходно да би се водио парнични поступак, о њој је надлежни суд водио рачуна *ex officio*. Уколико би у процесу учествовала парнично неспособна странка пресуда би била поништена и парница поновљена јер би била учињена битна повреда одредаба парничног поступка. Услед овако озбиљних правних реперкусија које би наступиле ако би постојао наведени неотклоњиви недостатак на страни једног од субјеката у процесном односу, Законик се, пре свих, бавио питањем заступања постулативно неспособних странака.

Будући да парнична способност заправо представља процесни вид пословне способности, чл. 59 процесне кодификације⁴ је доведен у везу са одговарајућим одредбама материјалног права које се тичу стављања под туторство и старатељство пословно неспособних лица. У чл. 158 *Српској грађанској законика* је прописано да је надлежни окружни суд дужан да се по службеној дужности, или по пријави сродника, комшија или пријатеља стара да свако лице неспособно да лично води парницу буде у њој ваљано заступљено од стране татора, старатеља или заступника. Особе које не би испуниле ову своју обавезу те би из тога проистекле штетне последице по парничну странку биле би позване на одговорност.⁵ Грађанска кодификација је детаљно регулисала законско заступање пословно неспособних лица и у том смислу је разликовала туторство, под које су стављана малолетна лица лишена родитељског старања, и старатељство намењено пунолетним, али малолетницима уподобљеним лицима попут ментално оболелих особа и распикућа.⁶ И парнични законик из 1860. године је разликовао туторство и старатељство (чл. 36), с тим што је старање о заступању процесно неспособних лица било стављено у надлежност полицијских власти среза у којем се налазило пребивалиште туженог (чл. 32), а не окружног суда, као што је то био случај према одредбама кодификације из 1865. године.⁷

Законом о старатељству из 1872. године, којим је замењена глава IV цивилног кодекса под насловом *Туџорсџиво и сџарашељсџиво*, укинута је дистинкција између различитих категорија законских заступника и они су сви обухваћени заједничким именом *сџарашељеџи*, без обзира на то да ли се

⁴ Законик о поступку судском у грађанским парницама са свима изменама и допунама (у даљем тексту: Законик из 1865. године са изменама и допунама), Државна штампарија Краљевине Србије, Крф 1917.

⁵ Димитрије Матић, *Објаснење Грађанској законика за Књажесџиво србско I*, Књажества Србског књигопечатња, Београд 1850, 232-233.

⁶ Вид. главу IV *Туџорсџиво и сџарашељсџиво* (чл. 156-181) у: Д. Матић, 228-271.

⁷ Законик о поступку судејском у грађанским парницама за Књажество Србију (у даљем тексту: Законик из 1860. године), Правитељствена печатња, Београд 1860.

њихова обавеза састојала у бризи о личности и имовини малолетних лица без родитеља или пак пунолетних душевних болесника и распикућа.⁸ Законском новелом старатељски послови су изузети из надлежности окружних судова и стављени у делокруг рада новоустановљених старатељских судија (чл. 1).⁹ Мада је Законом о старатељству чл. 158 СГЗ-а стављен ван снаге, Законик из 1865. године је за све време свог важења упућивао на њега, упркос томе што је 1873. године уследила иницијатива судских власти да се ова противречност отклони и пропише да ће суд сваком постулативно неспособном лицу именовати старатеља.¹⁰

Као што се у материјалном праву субјектом закљученог правног посла сматра заступљени а не заступник, тако се и у парничном законодавству основним процесним субјектима сматрају тужилац и тужени. Наиме, законски заступници у њихово име и за њихов рачун предузимају правне радње, а искључиво на парничне странке односе се и правне последице донете пресуде. Стога, ма колико значајна, заступницима ипак припада споредна улога у поступку.¹¹

Законик из 1865. године је предвидео могућност да се више лица нађе у истој страначкој улози тужиоца или туженог уколико их је међусобно повезивао исти правни основ или су им право и опарничени предмет заједнички припадали (чл. 60).¹² Поред процесне економичности, супарничарство је и у интересу правне сигурности јер једино овај вид кумулације процесних субјеката може осигурати једнообразно пресуђивање истоветних фактичких и правних ситуација. Оно је било предвиђено и у раније важећем процесном законодавству.¹³

Парнични кодекс познаје и установу умешача (интервенијента) заинтересованог да у спору успе странка којој се придружио у парници. Са процесног аспекта, дакле, интерес странке и трећег лица које је интервенисало били су истоветни.¹⁴ Постојала је и законска могућност да умешач ступи у

⁸ Вид. Закон о старатељству од 25. октобра 1872. год. у: Гојко Никетић, *Грађански законик Краљевине Србије пријетумачен одлукама одељења и оштите седнице Касационој суда*, Књижар издавач Геца Кон, Београд 1922, 80-118.

⁹ *Ibid.*, 80.

¹⁰ Вид. Примјетбе Ужичког окружног суда на предлог закона о измијенама и допунама законика о пост. судском у грађанском парницама од 12. фебруара 1873. године, АС, фонд *Министарство правде* (у даљем тексту: МП), 1873, док. бр. 4, л. 14.

¹¹ Гојко Павловић, *Заступништво (с његовим) у грађанском праву*, *Бранич – по времену лисај за правне и државне науке*, књига I, мај-август 1903, Београд, 20, 72.

¹² Законик из 1865. године са изменама и допунама.

¹³ Вид. чл. 55-63 Законика о судском поступку у парницама грађанским за Књажество Србију (у даљем тексту: Законик из 1853. године), [б. и.], Београд 1853. и чл. 54-57 Законика из 1860. године.

¹⁴ Марија Салма, „Учешће трећих лица у парници”, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду* 2/2004, Том II, 284.

парницу уместо странке. У сваком случају, без обзира на његову процесну позицију, дејства пресуде односила су се и на интервенијента независно од тога да ли је задржао улогу споредног или је пак постао главни процесни субјект у спору (чл. 65).¹⁵

Како у првобитној верзији члана 65 није било јасно опредељено до ког момента се треће лице могло умешати у парницу, изменом из 1900. године је прецизирано да таква могућност постоји до доношења прве одлуке Касационог суда о главној ствари. Свако доцније тражење суд би као неблаговремено одбацио решењем против којег није била дозвољена жалба.¹⁶ Министар правде Стојан Вељковић је у свом законском нацрту који је 1872. године упутио Државном савету и свим судовима на изјашњење одредио знатно краћи рок за интервенцију умешача у парници. Он је, наиме, навео да „и даљем мешању при жалби нема места”, при чему није прецизирао да ли мисли само на жалбу Касационој власти или и на апелату намењену Апелационом суду, у ком случају би иницијатива интервенијента била ограничена само на првостепени поступак. На ову министрову недореченост указала је Комисија Државног савета.¹⁷

Председник Чачанског окружног суда је, изјашњавајући се о законском пројекту министра правде Стојана Вељковића из 1872. године, сугерисао да се суд обавезе да по службеној дужности позива лица у чијим се рукама налазе ствари које су предмет спора да се умешају у парницу. Наиме, таква трећа лица би несумњиво била заинтересована за исход парнице, а, будући правно неука, врло је вероватно да не би знала какве им процесне могућности стоје на располагању. Иако би оваква законска измена несумњиво била правична, како законски пројекат никад није добио законодавну санкцију, ни она није била озбиљније разматрана.¹⁸

Уколико би умрла странка која није имала пуномоћника, односно заступника, поступак се прекидао *ex lege*. У случају када је странка била ваљано заступана није долазило до застоја у процесу, јер су разлози економичности и ефикасности налагали да се парница оконча без одуговлачења и уз минималне трошкове. Суд би позвао наследнике да се у року од 15 дана изјасне да ли ће лично преузети поступак или ће именовати заступника (чл. 72).¹⁹ Важно је истаћи како није било остављено на вољу наследницима да одлуче да ли ће преузети парницу или ће од ње одустати. Наиме, наслеђивање

¹⁵ Законик о поступку судском у грађанским парницама за Књажество Србију (у даљем тексту: Законик из 1865. године), Државна штампарија, Београд 1865.

¹⁶ Законик из 1865. године са изменама и допунама.

¹⁷ Комисија Државном савету 22. септембра 1872. године, АС, МП, 1872, док. бр. 6, л. 3.

¹⁸ Приметбе председника Чачанског окружног суда на предлог о допунама и изменама пост. грађ. од 2. априла 1873. године, АС, МП, 1873, док. бр. 4, л. 36.

¹⁹ Законик из 1865. године са изменама и допунама.

је по својој правној природи универзална сукцесија, те стога наследник ступа у све наслеђивању подобне правне односе. Ова универзална грађанскоправна сукцесија доводи и до процесне сукцесије у погледу преносивих права. То значи да јој се наследник не може противити, тј. не може одбити да ступи у парницу на место свог правног претходника.

Вољно заступништво (пуномоћство), у правној доктрини дефинисано као „процесноправно деловање трећег, правно незаинтересованог лица у конкретном грађанском спору уместо и у корист парничара способног да лично води своју парницу”²⁰ је у српском процесном праву било допуштено, али не и обавезно (чл. 72).²¹ Само је у изузетним случајевима (нпр. ради са слушања или полагања заклетве) странка била дужна да се лично појави пред судом, уколико на њеној страни није постојала нека од извињавајућих околности попут болести, старости од 70 година, службеног посла или пребивалишта у другом округу.

Судија Крушевачког окружног суда Милован Мијатовић је 1873. године, изјашњавајући се о предложеним законским изменама, упозорио на честе опструкције судских поступака које су вршиле непоштене парничне странке избегавајући да се појаве пред судом и тако одуговлачиле процес унедоглед. Он је апеловао на надлежне власти да пажљивије проверавају околности које су поменуте странке наводиле као разлог непојављивања пред правосудним органима, истовремено се залажући и за поштравање казнене политике у случају таквих процесних злоупотреба. У том смислу судија је предлагао да се, уместо новчаног кажњавања, за несавесне парничаре предвиди затворска казна у трајању до четири дана.²²

Правна лица (корпорације) је пред судом заступао њихов представник или старешина (чл. 73), а супарничаре првопотписани тужилац односно тужени, уколико се нису другачије договорили (чл. 74). Српски држављани који су живели у иностранству и странци без сталног места боравка у Србији били су дужни да именују заступника у месту у ком се налазио суд (чл. 75).

Да би странка била адекватно заступана пред судом било је потребно да свом пуномоћнику изда уредно овлашћење за заступање, односно пуномоћје, чији је минимум обавезне садржине био прописан законом (чл. 79). Тако су у сваком пуномоћју морали бити наведени: 1) лични подаци о властодавцу, противној парничној странци и пуномоћнику; 2) предмет спора;

²⁰ Андра Ђорђевић, *Теорија грађанској судској институција с погледом на Законик о институцији судском у грађанским парницама I* (приредио Д. Аранђеловић), Издавачка књижевница Геце Кона, Београд 1924, 89.

²¹ Законик из 1865. године са изменама и допунама.

²² Примедбе Крушевачког окружног суда на предлог закона о изменама и допунама законика о поступку судском у грађанским парницама од 2. фебруара 1873. године, АС, МП, 1873, док. бр. 4, л. 3.

3) овлашћење за вођење парнице; 4) место и време издавања акта; 5) потпис властодавца, а, уколико је неписмен, печат или својеручни крст поред имена. Аутентичност потписа, печата или крста морала је бити потврђена од стране надлежне судске или полицијске, окружне или среске власти (чл. 80). Законик је предвиђао и могућност да парнична странка на рочишту усмено неког овласти за вођење парнице у њено име и за њен рачун, што би у том случају било констатовано на записник (чл. 82). Овлашћење за заступање дато на овај начин имало би исту правну снагу као и уредно издато писмено пуномоћје.

Опште (генерално) пуномоћје подразумевало је да је пуномоћник био овлашћен да води све властодавчеве парнице, предузима све парничне радње, склопи поравнање, пристане на изабрани суд, понуди или прими заклетву, стара се о извршењу пресуде, осим уколико му у пуномоћју није било изричито забрањено да предузима неку од наведених процесних радњи (чл. 83).

И без посебног пуномоћја било је дозвољено иступање пред судом: 1) крвним и тазбинским сродницима парничне странке у правој линији без ограничења и у побочној линији до другог степена сродства; 2) мужу у погледу жениног имања уколико међу њима није другачије уговорено; 3) учеснику у спору у случају спречености пуномоћника. Ипак, и овим категоријама лица суд би наложио да у догледно време прибаве пуномоћје. У том, као и у свим осталим случајевима накнадно прибављеног пуномоћја, овлашћење за заступање се односило и на све већ предузете процесне радње, осим уколико у самом пуномоћју властодавац не би другачије одредио (чл. 86-87).²³ Смисао ових одредаба огледао се у намери да се спречи наступање штетних последица по парничну странку услед пропуштања предузимања процесних корака који би били у њеном интересу због непостојања ваљане једностране изјаве воље о заступању. Наиме, претпостављало се да би наведена лица деловала у корист и на добробит процесног субјекта, али је увек постојала могућност да постулативно способна странка не обухвати својим накнадно издатим пуномоћјем неку од радњи коју је треће лице предузело, чиме је она престајала да буде правно релевантна.

Заступник који не би доставио уредно пуномоћје одговарао је противној странци за парничне трошкове и сву штету коју јој је тим поводом проузроковао. Исто тако, сносио је одговорност и пред својим властодавцем уколико не би указао на недостатке у пуномоћју заступника противне странке у парници (чл. 89).²⁴ Да би у потоњем случају био позван на одговорност није било потребно да су услед његовог пропуштања наступиле штетне последице по његовог властодавца; било је довољно то што се, са професио-

²³ Законик из 1865. године са изменама и допунама.

²⁴ *Ibid.*

налног становишта гледано, понео несавесно и што није поступао у најбољем интересу своје странке.

Министар правде Стојан Новаковић је у свом неозакоњеном нацрту из 1872. године предвидео могућност да парнична странка именује и више од једног пуномоћника (чл. 89а). Поменута законска допуна изазвала је опречне реакције у стручној јавности. Председник Чачанског окружног суда јој се енергично успротивио оценивши је као крајње нецелисходну. Судија је, наиме, сматрао да би предложено решење створило бројне неприлике и незгоде јер противна странка не би могла одговорити свим пуномоћницима. С друге стране, резонувао је председник Чачанског суда, и суд би се могао наћи у незахвалној ситуацији уколико поступци заступника не би били међусобно усклађени те би тако, примера ради, један од њих противној странци нудио заклетву док би пак други инсистирао на осталим доказним средствима којима би се поткрепили наводи које је супротна страна оспоравала. Због свега наведеног судија се категорички залагао да се предложена допуна у потпуности изостави из законског пројекта.²⁵

Судија Апелационог суда Сава Христић је прихватао опцију да странка именује више заступника под извесним условима чије би прописивање отклонило евентуалну конфузију и збрку које би несинхронизовано поступање више пуномоћника могло проузроковати. У том смислу судија је предлагао да, по претходном договору, само један од заступника буде овлашћен да изнесе случај на усменој расправи, наравно уз могућност да и остали пуномоћници допуне или исправе његово излагање уколико би нашли да је то потребно како би њихов властодавац успео у спору. Свако писмено која се доставља суду били би, према мишљењу Саве Христића, дужни да потпишу сви заступници. Уколико би пак један од пуномоћника морао одсуствовати из места у ком се парница води, сви заступници би били у обавези да се пре рочишта састану и забележе све околности и доказе који иду у прилог њиховој странци. Сачињени акт потписали би сви опуномоћени заступници у онолико примерака колико их има, док би онај који би био именован да усмено изложи наводе на суду био дужан да се држи упутстава изнетих у поменутом документу.²⁶ Судија је сматрао да, уколико би одредба чл. 89а била овако стилизована, не би било сметњи да странка овласти више лица за заступање њених интереса у парници.

Законски одељак посвећен заступању парничних странака завршавао се одредбама посвећеним опозиву пуномоћја. Странка је у сваком тренутку

²⁵ Приметбе председника Чачанског окружног суда на предлог о допунама и изменама пост. грађ. од 2. априла 1873. године, АС, МП, 1873, док. бр. 4, л. 36.

²⁶ Приметбе члана Апелационог суда Саве Христића на измене и допуне судског грађ. поступка од 30. марта 1873. године, АС, МП, 1873, док. бр. 4, л. 31.

могла отказати пуномоћје свом заступнику простом изјавом воље која је производила правно дејство од момента њеног саопштења надлежном суду. Процесно способна странка имала је право да након тога именује новог пуномоћника или да лично преузме вођење парнице (чл. 90). За пуноважан опозив пуномоћја датог од стране супарничара била је неопходна већина њихових гласова (чл. 91).²⁷

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Ђорђевић Андра, *Теорија грађанској судској правосудној с њошлегом на Законик о правосудној судском у грађанским парницама за Краљевину Србију I* (прир. Д. Аранђеловић), Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1924.
- Матић Димитрије, *Објаснење Грађанској законика за Књажество србско I*, Књажество Србског књигопечатња, Београд 1850, 232-233.
- Никетић Гојко, *Грађански законик Краљевине Србије правосудно одлукама оделене и одишће седнице Касационоја суда*, Књижар издавач Геца Кон, Београд 1922.
- Павловић Гојко, *Законик правосудно (с правосуднојством) у грађанском праву, Бранич – правосудно лисћ за правне и државне науке*, књига I, мај-август 1903, 13-21, 71-84, 135-154, 203-218; књига II, септембар-децембар 1903, 265-282, 341-354, 399-415, 459-481; број I, јануар 1904, 16-30, Београд.
- Салма Марија, „Учешће трећих лица у парници”, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду* 2/2004, Том II, 183-199.
- Законик о судском поступку у парницама грађанским за Књажество Србију, [б. и.], Београд 1853.
- Законик о поступку судском у грађанским парницама за Књажество Србију, Правитељствена печатња, Београд 1860.
- Законик о поступку судском у грађанским парницама, Архив Србије, фонд *Државни савети*, 1865, док. бр. 53.
- Законик о поступку судском у грађанским парницама од 26. јануара 1865. године, Архив Србије, фонд *Државни савети*, 1865, док. бр. 53.
- Законик о поступку судском у грађанским парницама за Књажество Србију, Државна штампарија, Београд 1865.
- Законик о поступку судском у грађанским парницама са свима изменама и допунама, Државна штампарија Краљевине Србије, Крф 1917.
- Извештај Комисије Државном савету од 14. децембра 1864. године, Архив Србије, фонд *Државни савети*, 1865, док. бр. 53.
- Комисија Државном савету 22. септембра 1872. године, Архив Србије, фонд *Министарство правде*, 1872, док. бр. 6.
- Примедбе Крушевачког окружног суда на предлог закона о изменама и допунама законика о поступку судском у грађанским парницама од 2. фебруара 1873. године, Архив Србије, фонд *Министарство правде*, 1873, док. бр. 4.

²⁷ Законик из 1865. године са изменама и допунама.

Приметбе члана Апелационог суда Саве Христића на измене и допуне судског грађ. поступка од 30. марта 1873. године, АС, МП, 1873, док. бр. 4.

Приметбе председника Чачанског окружног суда на предлог о допунама и изменама пост. грађ. од 2. априла 1873. године, Архив Србије, фонд *Министарсїво ѿ правде*, 1873, док. бр. 4.

Примјетбе Ужичког окружног суда на предлог закона о измијенама и допунама законика о пост. судском у грађанскијем парницама од 12. фебруара 1873. године, Архив Србије, фонд *Министарсїво ѿ правде*, 1872, док. бр. 4.

*Maša M. Kulauzov, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
M.Kulauzov@pf.uns.ac.rs*

Parties in Civil Lawsuits According to Provisions of Legislation on Civil Procedure of Serbia from 1865

Abstract: *The article sheds light on provisions of Code of Civil Procedure from 1865 concerning parties in civil lawsuits. Beside plaintiff and defendant, position of third parties in litigation such as intervener, guardian of a minor or an adult deprived of legal capacity, as well as of legal representative (i.e. attorney) was also carefully scrutinized in this paper. As being fully aware of their significance, the author of the Code, minister of justice Rajko Lešjanin dedicated 33 paragraphs to parties in civil lawsuits. They had been very attentively drafted after thorough and detailed discussion between the author of the draft and the State Council's Commission. Legal capacity of litigants and their representation before courts of law is especially meticulously regulated. Aforementioned provisions (except for paragraph 65 that was somewhat revised in 1900) remained intact during the whole period that the Code was in force. Minister of justice Stojan Novaković, however, in his draft from 1872 proposed amendments and supplements to the two articles regarding the course of time during which intervener should be allowed to join ongoing litigation and ability of parties in lawsuit to appoint more than one legal representative but, since Novaković's document was never enacted, these articles were left unrevised.*

Keywords: *Civil proceedings, parties in civil lawsuits, legal capacity, legal representation, Code from 1865.*

Датум пријема рада: 20.11.2020.